

Friserne i Nordjylland i 1100-tallet.

Af Jørgen Steen Jensen.

For en del år siden havde jeg det held at kunne være en uges tid på Stiftsmuseet i Viborg for at arbejde med de dér værende mønter. Museets leder var Peter Seeberg (1925-99) en helt usædvanlig personlighed, som på alle måder satte sit præg på omgivelserne. Han talte den sommer meget om friserne og deres betydning for Jyllands vestkyst, uden at jeg tror jeg egentlig forstod hvad han mente.

Den lille hændelse faldt mig ind, da min kollega Peter Ilisch på Landesmuseum i Münster for nogen tid siden henledte opmærksomheden på en i Danmark fundet kobberbrakteat, som vi tydeligvis ikke helt havde forstået baggrunden for (fig. 1.).

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 1. Kobberbrakteat fra 1150'erne, fundet ved Thisted kirke 1947. Ca. 28 mm.

Fig. 2. Forsiden af penning fra Utrecht, formentlig præget af biskop Herman van Hoorne (1150-56). L. Schulman, auktion 23/1999. Ca. 15 mm.

Stykkets fundhistorie og tolkning blev først fremlagt af Georg Galster: ”...vel fra Valdemarstiden eller ca. 1150-1250 er en smykkebrakteat af kobber som i juni 1947 blev fundet ved Thisted kirke ved rydning af sten umiddelbart øst for kirkens kor.

Den viser brystbillede med krumstav, til højre foran en stjerne og bagtil et palmetræ.

Medlemsblad for:
**Numismatisk Forening
for Nord- og Sydslesvig**

Redaktion/ Kommission:

Jens Madsen
Jørgensby 14
6310 Broager
jensmadsen@moneta.dk
Tlf.: 40 14 21 63

Gengivelse af artikler kun
efter indhentet tilladelse
og med kildeangivelse.

Formand:

Henning Kjær
Kærmindevej 17
6400 Sønderborg.
Tlf.: 74 43 34 82

Fakjaer@mail.tele.dk

Brevbud:

Ved brevbud betales 3% i
salær og evt. porto.

Faste brevbud skal være
fremme dagen før auktionen.

Modtages af
H. C. Deele
Genser Bygade 29
6230 Røde Kro
Telefon 22 56 57 98
hansdeele@bbsyvd.dk

Oplag: ca. 80 stk.

Foreningens vedtægter kan
altid rekvireres hos
formanden.

www.nfns.dk

Tryk: Langenberg
Sønderborg

I stedet for en bispehue, som man skulle forvente, bærer prælaten en ejendommelig rund hovedbeklædning eller måske det kun er en usædvanlig rig hårdfylde med antydning af tonsur.

Der er muligvis loddemærker på bagsiden, men i øvrigt ingen antydning af hvorledes stykket har været båret. Fundforholdene kunne tyde på, at det har været nedlagt som bygningsoffer i den ældre romanske kirkes kor.” (1)

Selv har jeg ved en senere lejlighed gen-taget min gamle lærermesters bestemmelse, idet jeg dog indskrænkede dateringen til 1150’erne eller 1160’erne. (2) Denne publikation faldt Peter Ilisch i hænde, og han henledte derfor opmærksomheden på, at pågældende stykke måtte have –sin oprindelse i Utrecht.

Før jeg nåede at gøre mere ved sagen fik vi på Møntsamlingen i København et meget informativt auktionskatalog i hænde fra det anerkendte mønthandlerfirma Laurens Schulman i Bussum ved Zuidersøen. (3) I auktionskataloget var der som nr. 605 i dobbelt størrelse gengivet en penning fra bispedømmet Utrecht, se illustrationen på forsiden, fig. 2. Blandt forskellene noteres en stjerne foran krumstaven på brakteaten samt – ligeledes på brakteaten – den vækst som Galster kaldte ”et palmetræ”.

Schulman daterer den lille mønt, hvis vægt ikke er opgivet, men som formentlig ikke har vejet meget over 0,5 gram til biskop Herman af Hoorne (1150-56). Han sætter dog forsigtigvis et lille spørgsmålstegn ved tilskrivningen, der synes at følge v. d. Chijs’ standardværk (hvorfra jeg har lånt min formodning om væg-ten). (4) Der findes ét eksemplar af pågældende type i København, det stammer fra C. J. Thomsens samling. (5)

Nr	Me dl		Kons	Opr. Pris	
		Sedler			
1	38	DK 10 kroneseddel 1971 B8 Si. 133	1+	15	
2	38	Dk 50 pf. Avnbøl Si. 8A	0	70	
3	38	DK 50 øre Dybbøl Si. 28	0	45	
4	38	DK 50 pf. Haderslev Si. 42	0	20	
5	38	DK 25 pf. Løgumkloster Si. 63	0	20	
6	38	DK 50 pf. Løgumkloster Si. 65	0	20	
7	38	DK 50 pf. Løgumkloster Si. 67	0	20	
8	38	DK 50 pf. Sottrup Si. 81A	0	20	
9	38	DK 1 mark Sottrup Si. 83	0	25	
10	38	DK 1 mark Sottrup Si. 84A	0	50	
11	38	DK 50 pf. Sønderborg Si. 97	0	20	
12	38	DK 50 pf. Sønderborg med åben P Si. 97	0	25	
13	153	DK 10 kr 1976 A8 Svend Andersen	0	60	
14	153	DK 10 kr 1977 B1 3 forsk. underskrift	01-0	75	
15	153	DK 10 kr 1977 B2 3 forsk. underskrift	0	75	
16	153	DK 10 kr 1977 B3 3 forsk. underskrift	0	75	
17	153	DK 10 kr 1977 B4 3 forsk. underskrift	0	70	
18	153	DK 10 kr 1977 B5 3 forsk. underskrift	0	70	
19	153	DK 10 kr 1977 B6 3 forsk. underskrift	0	70	
20	153	DK 10 kr 1977 B7 3 forsk. underskrift	0	70	
21	153	DK 10 kr 1978 B8 3 forsk. underskrift	0	70	
22	153	DK 20 kr 1979 A1, A2	0	150	
23	153	DK 20 kr 1984 C4, 1988 C8	0	125	
24	153	DK 20 kr 1988 C7 2 forsk. underskrift	0	110	
25	153	DK 100 kr 1945 B Svendesen/Hellerung	0-01	800	
26	153	DK 100 kr 1957 r Riim/Hellerung	01	750	
27	153	DK 500 kr 1988 C0 Hoffmeyer	0	750	
28	153	DK 500 kr 1988 C1 O. Thomasen	01-0	620	
29	153	DK 500 kr 2006 B4, B6, B8	0	1800	
		Mønter			
30	153	DK 1 øre 1883	0	280	
31	153	DK 1 øre 1899	01	25	
32	153	DK 1 øre 1902	0	90	
33	153	DK 1 øre 1912	01	30	

34	153	DK 1 øre 1913	01	15	
35	153	DK 1 øre 1916	01	20	
36	153	DK 1 øre 1919br	01	20	
37	153	DK 1 øre 1919j	01	180	
38	153	DK 1 øre 1926	0/01	200	
39	153	DK 2 øre 1874	01	40	
40	153	DK 2 øre 1875	1/1+	45	
41	153	DK 2 øre 1886 	0	650	
42	153	DK 2 øre 1897	01	20	
43	153	DK 2 øre 1899	1(+)	15	
44	153	DK 2 øre 1902	01	15	
45	153	DK 2 øre 1906	1/1+	20	
46	153	DK 2 øre 1907	01	25	
47	153	DK 2 øre 1913 	01	300	
48	153	DK 2 øre 1914	1+	20	
49	153	DK 2 øre 1915	01	30	
50	153	DK 2 øre 1916	1+	20	
51	153	DK 2 øre 1917	1+	150	
52	153	DK 2 øre 1918j	1+	20	
53	153	DK 2 øre 1919j	1(+)	180	
54	153	DK 2 øre 1921	01	25	
55	153	DK 2 øre 1923	01	20	
56	153	DK 2 øre 1926	1/1+	220	
57	153	DK 5 øre 1874 	0	500	
58	153	DK 5 øre 1884	1/1+	90	
59	153	DK 5 øre 1898 plet	01	100	
60	153	DK 5 øre 1907	1+	45	
61	153	DK 5 øre 1908	1++	90	
62	153	DK 5 øre 1914	1/1+	50	
63	153	DK 5 øre 1920	1+	50	
64	153	DK 5 øre 1921	1+	30	
65	153	DK 5 øre 1923 	0	2700	
66	153	DK 5 øre 1941	0	50	
67	153	DK 10 øre 1945 	01	500	
68	153	DK 25 øre 1933	1/1+	120	
69	153	Færøerne 1 øre 1941 	0	400	
70	153	Færøerne 2 øre 1941 	0	250	
71	153	Færøerne 1, 2, 5, 10, 25 øre 1941 Grønland 25 øre 1926, 1 kr 1926, 1960	1- 01	450	

72	153	Sverige 5 øre 1918j		1+	350	
73	153	DK 1 kr 1892 		0	750	
74	153	DK 1 kr 1898 		0	850	
75	153	DK 1 kr 1947		0	25	
76	153	DK 10 øre 1875		1+	200	
77	153	DK 10 øre 1904		1(+)	150	
78	153	DK 25 øre 1900		0	400	
79	153	DK 25 øre 1905		0	450	
80	38	DK Kgl. Møntsæt	1981	0	60	
81	38	DK Kgl. Møntsæt	1986	0	110	
82	38	DK Kgl. Møntsæt	2001	0	50	
83	38	DK HC Andersen minde dukat Sølv 1875-1975		0	125	
84	38	DK 1 emblem De Danske Forsvarsbrødre		1+	20	
85	38	DK 10 øre	1899	0	150	
86	38	DK 10 øre	1904	1-1+	75	
87	38	USA 1 Dollar	1972	0	20	
88	38	Udland ½ kg blandet mønter		vk	40	
89	176	DK Polet ”Statsfængslet Vridsløselille” JS 22441		1+	20	
90	176	DK Polet ”Statsfængslet Vridsløselille” JS 22441		1+	20	
91	176	DK Polet ”Statsfængslet Vridsløselille” JS 2244	1	1+	20	
92	37	DK 5 øre 1950		1+	90	
93	37	DK 10 øre 1959		1-1+	80	
94	37	DK 25 øre 1960 Si6 H9		1+-01	75	
95	37	DK 25 øre 1967 Si6 H9		1+-01	100	
96	37	DK 1 kr 1954		1+-01	150	
97	37	DK 1 kr 1959		1+-01	150	
98	37	DK 2 kr 1949		1-1+	100	
99	37	DK 2 kr 1959		1-1+	160	
100	37	DK 1 øre 1926 HCN		1-1+	100	
101	37	DK 1 øre 1927 HCN		1-1+	50	
102	37	DK 2 øre 1916 br		1+	50	
103	37	DK 2 øre 1927 N		1+	50	
104	37	DK 2 øre 1941 alu		1+	10	

105	37	DK 10 øre 1914	01	100	
106	37	DK 10 øre 1916	01	100	
107	37	DK 10 øre 1917	1+-01	40	
108	37	DK 10 øre 1919	01	30	
109	37	DK 10 øre 1921	01	50	
110	37	DK 10 øre 1933	01	50	
111	37	DK 25 øre 1916	01	150	
112	37	DK 25 øre 1919	01	75	
113	37	DK 25 øre 1921	01	40	
114	37	DK 25 øre 1933	1+-01	200	
115	37	DK 25 øre 1939	1+	100	
116	37	DK 1 kr 1915	1+-01	100	
117	37	DK 1 kr 1916	1+-01	90	
118	37	DK 1 kr 1941	1+-01	150	
119	37	DK 2 kr 1915	01	100	
120	37	DK 2 kr 1916	01	100	
121	84	Thailand 35 forsk mønter 1946-1991 monteret i A4 karton side 	vk	35	
122	84	USA 1 dollar 1987 S 1 oz fine silver KM#273 med org velour æske	Proof	250	
123	84	DK C 5 2 sk 1677 Si7.1, 2 sk 167? Si7.1	vk	25	
124	84	DK 2 sk 1809 korr	1+	20	
125	84	DK 2 sk 1811	1+	30	

: se billede på www.nfns.dk

Der kan ikke være tvivl om, at Thisted stykket har været udført på grundlag af en lille mønt fra Utrecht som den her afbildede, blot er den sat væsentlig op i størrelse. I sig selv er stykkets værdi som bevis på forbindelse mellem Utrecht og Nordvestjylland i 1100-tallet naturligvis begrænset. Men det kan dog anføres, at der er mindst et andet vestjysk eksempel på 1100-tals fundmønter fra Frisland eller Utrecht. Det drejer sig om to stykker, et fragment og en halveret mønt, der blev fundet i Varde Skt. Nikolaj kirke for en snes år siden. (6)

En årvågen tysk kollega og en omhyggelig hollandsk mønthandler har således bidraget til at sætte det bemærkelsesværdige fund fra Thisted kirke i det rette lys.

Jørgen Steen Jensen

1. Georg Galster, Nogle middelalderlige hængesmykker, Fra *Nationalmuseets Arbejdsmark*. 1950 s. 43-48; Møntsamlingens fundprotokol, FP 2231.

2. I en opsats til et symposium i Polen om møntlignende smykker fra middelalderen i Danmark, *Pozaeconomiczne funkcje monet, X. Ogólnopolska Sesja Numizmatyczna*, Museum miejskie w Nowej Soli, Poznan 1995, s. 57.

3. Laurens Schulman, *Veilling 23 Auction*, Bussum, Holland; 15-16-17. november 1999.

4. P. O. v. d. Chijs, *De Munten der Bisschoppen, van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht*, Haarlem 1859, s. 49 og planche 5.

5. *Description des monnaies du moyen-âge de feu Christian Jürgensen Thomsen*, I, Copenhagen 1873, s. 342, nr. 4053.

6. Mønterne blev publiceret i Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings årsberetning for 1983, *Nordisk Numismatisk Årsskrift 1983-84*, s. 184 med illustration side 185 (nr. 14-15).

Jørgen Steen Jensen

Bragt i bladet første gang nr 324 november 2000

Hammerslagspris ved medlemssalg og auktion den 10. december 2024

Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris
1		22		43		64		85	200
2		23		44		65	40	86	50
3	20	24		45		66		87	10
4	25	25		46	200	67	80	88	109
5	175	26		47		68		89	110
6	48	27		48		69		90	111
7	20	28		49		70		91	25
8		29		50		71		92	150
9	60	30		51		72	30	93	35
10		31		52	30	73		94	35
11		32		53		74		95	10
12	15	33		54	30	75		96	117
13	15	34		55		76		97	10
14		35		56		77		98	10
15		36		57		78		99	5
16		37		58		79		100	5
17	125	38		59		80		101	5
18		39	180	60		81		102	5
19		40	150	61		82		103	5
20		41		62		83		104	5
21		42		63		84		105	5

Numismatisk Forening afholder medlemsmøde med auktion **tirsdag den 11. februar 2025 kl. 19.30** i Borgerhuset, Røde Kro, Østergade 40c, Røde Kro.
 Hvert medlem må medbringe max 3 lots, som sælges efter auktionen.

Da foreningens beholdning af kommissionsmateriale er ved at være solgt, vil vi gerne opfordre medlemmerne til at indlevere sedler og mønter til salg.

Numismatisk Forening afholder eftermiddagskaffe møde uden auktion den 4. tirsdag i måneden kl 13.30 – 16.00 i Borgerhuset, Røde Kro Hallen, Østergade 40c, Røde Kro.